

OS ALIMENTOS TRANSXÉNICOS NON SON A SOLUCIÓN

ELVIRA CIENFUEGOS

Varios son os problemas cos que se enfrenta o mundo nestes momentos e un deles, tal vez o máis acuciante, é o problema da fame: perto de 800 millóns de persoas sofren desnutrición, e da orde de 2000 millóns están subalimentadas. Por outra parte, asistimos a unha mengua constante e acelerada da diversidade biolóxica, garante presente e futuro para a alimentación, a medicina, o vestido,... As diferencias entre pobres e ricos aumentan cada día e os capitais concéntranse en moi poucas mans mentres medra perigosamente o número de pobres. A contaminación acumulada durante anos de actividade industrial afecta a auga, ó solo, ó aire; e pon en perigo a saúde humana. As últimas crises (polos con dioxinas, "vacas tolas",...) aumentaron a preocupación pola seguridade alimentaria, mentres continúa o éxodo do campo de milleiros de labregos e labregas, forzados polas novas políticas agroalimentarias. ¿Esta nos xenes a solución? Evidentemente, non.

O PROBLEMA DA FAME

É sabido que o problema da fame non é un problema de produción: mesmo no noso país temos exemplos de límites de produción impostos, como as cuotas lácteas; e países con grandes bolsas de desnutrición exportan alimentos, como a India ou Brasil. O problema da fame é máis que nada un problema estrutural. E unha cuestión básica é ter cartos para mercar os alimentos; non téndoos, é fundamental a supervivencia dos pequenos agricultores, que gardan dun ano para outro a semente. O cultivo de plantas transxénicas representa a fin desta práctica tradicional, aval da seguridade alimentaria de moitas familias labregas: as plantas transxénicas están protexidas por patentes e cada vez que se plantan hai que pagar dereitos ó posuídor da patente.

Por outra parte, algúns dos cultivos transxénicos que se están realizando non son máis, senon menos, productivos: así se ten revelado en variedades

de soxa (e tamén de algodón). E o que é máis significativo: o seu principal destino é o alimento animal, e alimentar a persoas con alimentos de procedencia animal implica multiplicar a produción. Por se non fose suficiente, velá a patente do xene "terminator", patente adquirida por Monsanto e que finalmente anunciou que non utilizaría porque ¿cómo podería seguir falando de quitar a fame cando incluía nas súas plantas un xene que impedía a xerminación das sementes?

Os alimentos que hoxe se producen no Planeta darían, cun reparto xusto, para alimentar a toda a súa poboación, e sen embargo, son centos de millóns os desnutridos: guerras, inxusticia na distribución da terra fértil, pobreza, corrupción,... Os alimentos transxénicos responden a intereses comerciais, non á necesidade de xusticia social. ¿É razoable esperar que a biotecnoloxía das multinacionais vai resolver o problema de soberanía alimentaria dos países empobrecidos?

A PERDA DE BIODIVERSIDADE

A biodiversidade non só é un valor en si mesma senon que é tamén un recurso: para a alimentación, para a obtención de sustancias de interese terapéutico, para o vestido, a enerxía, etc. etc. Non obstante nos últimos tempos

asistimos a un ritmo crecente de desaparición de especies, algunhas mesmo antes de seren identificadas, que se adoita cifrar en 3 á hora. E a estas perdas non se escapan as variedades cultivadas: estímase que no último século desapareceu case o 75% da diversidade xenética dos cultivos máis importantes, o que significa que a agricultura depende dun número cada vez máis reducido de especies e variedades e é, por tanto, máis vulnerable ás condicións ambientais (pragas, enfermidades, clima,...). Galicia non é allea a esta situación; moi ó contrario: desaparecen de continuo variedades autóctonas, seleccionadas e conservadas durante anos, que son substituídas por outras concebidas para responder a un modelo agrícola ligado ó consumo de abonos químicos, herbicidas e outros produtos fitosanitarios. O valor ambiental das especies autóctonas ou tradicionais non é discutible, e por iso faise necesario unha actuación decidida por parte da Administración Pública de incremento e/ou implemento de medidas efectivas para a súa conservación, medidas que poden e deben ser tamén diversas: desde a elaboración de materiais divulgativos ata a promoción de coleccións "in situ", desde promover e apoiar os traballos de prospección e os "bancos de sementes" ata favorecer o intercambio comarcal, etc.etc., sempre desde a consideración de que a mellor maneira de conservar o patrimonio agroxenético é cultivándoo e poñéndoo en valor. Introducir os cultivos transxénicos é continuar no camiño de perda de diversidade e abrir a porta ó risco de hibridación das variedades modificadas xeneticamente coas seleccionadas e conservadas durante moitas xeneracións.

OS DESPOBOAMENTO RURAL

Milleiros de labregos e labregas abandonan o campo galego cada ano, unha situación que non é exclusiva de Galicia senon que afecta ás comunidades rurais de todo o mundo: a “economía global” orienta a agricultura cara un modelo intensivo baseado nas exportacións e na competencia que conduce á ruina das explotacións familiares. Frear o éxodo rural e atraer novos asentamentos para o campo pasa por unha produción diversificada de alimentos sans e de calidade destinados ó consumo local agás nos seus excedentes. A especialización en alimentos que se poidan poñer máis baratos nos mercados globais implica non só constantes investimentos de capital senon tamén vulnerabilidade perante as fluctuacións do mercado, cos consecuentes riscos que só uns poucos poden afrontar. Os cultivos transxénicos, controlados polas multinacionais desde as sementes ata a comercialización, pasando polos fertilizantes, transporte, almacenaxe, procesado,... aumentan a situación de dependencia dos agricultores, que, ademais veríanse inmersos na engranaxe da especialización crecente sen que o aumento de produción fose garante de aumento proporcional de ganancias

A SEGURIDADE ALIMENTARIA

O modelo agrario actual, baseado na economía de mercado e alleo ó dereito de soberanía alimentaria, non só está levando á precariedade ó mundo agrario tradicional -creando dificultades de subsistencia, particularmente nos países empobrecidos-, senon que tamén xera inseguridade a respecto da calidade e salubridade dos alimentos. As recentes crises (polos con dioxinas, listeriose, “vacas tolas”...) suscitaron mesmo a necesidade de creación de Axencias de Seguridade Alimentaria, para velar especificamente polo cumprimento da legalidade vixente, legalidade que se vai modificando a medida que se detectan efectos negativos sobre a saúde: é coñecida a retirada de determinados aditivos alimentarios, inicialmente autorizados. Os alimentos transxénicos non poden contribuir a frear a inseguridade: sitúan ós seus consumidores e consumidoras no papel de “suxecto experimental” a espera de que se produzan efectos non desexados, para moitos dos cales existirá dificultade de demostrar a relación causa-

efecto. É o caso, por exemplo, da resistencia a antibióticos: o seu aumento nos últimos tempos relaciónase coa inclusión de antibióticos na alimentación animal ou o seu uso inadecuado en animais ou en humanos; a necesidade de poñer coto á resistencia crecente non harmoniza coa autorización para consumo animal e humano de plantas transxénicas que inclúen este carácter, porque existe a posibilidade de que se transfira a bacterias patóxenas. (Na Unión Europea prevese a supresión de autorización de plantas con este carácter a partir do 2005)

A maioría das plantas transxénicas son resistentes a herbicidas. ¿Tería sentido utilizar plantas resistentes a herbicidas se non se prevese a utilización destes? E dos herbicidas, compostos orgánicos tóxicos, quedan restos nas prantas, que logo sirven de alimento. En países onde se autorizou o cultivo tamén se permitiu aumentar os límites de herbicida residual: en algúns multiplicáronse por 3, noutros por 10. Os agrotóxicos xa son unha preocupación no mundo actual e os niveis considerados legais varían duns países a outros; a parte do risco de que se superen os permitidos, nunha hai seguridade de que por debaixo non teñan efectos negativos, a medio e longo prazo, sobre a saúde. Os cultivos transxénicos non contribuirán a eliminalos.

Os alimentos son unha das causas de alerxias, e as alerxias están en aumento sen que se avance na mesma medida na detección do axente causal. Existen serias dificultades para determinar a capacidade alerxénica dos alimentos procedentes de organismos modificados xeneticamente, mentres se estima alta a posibilidade de que a poidan ter. A comprobación, en moitos casos, pasa por consumilos e esperar os resultados: outra vez “coellos de indias”.

OS ALIMENTOS TRANSXÉNICOS, UN NOVO RISCO

Calquera nova tecnoloxía suscita esperanzas e medos: de todas se derivaron beneficios e custos.

A manipulación xenética dota á especie humana dunha capacidade de intervención nos seres vivos sen precedentes, pero obviamente perigosa en si mesma: por unha parte, sábese pouco da “ecoloxía dos xenes” e, por outra, os seres vivos están complexamente interconectados entre si e co medio, de xeito que a liberación de organismos xeneticamente modificados pode derivar en perigos potenciais de consecuencias impredecibles e sen solución coñecida (¿Como poñer freo á dispersión e multiplicación de microorganismos no medio natural? ¿Como evitar recombinacións que dean lugar a formas víricas especialmente patóxenas? Etc., etc.) Por tanto, de entrada, é imprescindible a precaución, o que implica, cando menos, tempo; e, a respecto da aplicación da biotecnoloxía xenética a agricultura, os ritmos non foron, precisamente, lentos: de 200 000 hectáreas plantadas no ano 95 con plantas modificadas xeneticamente pasouse a máis de 40 millóns no ano 2000. Precaución significa tamén avaliación de riscos, avaliación que non pode estar maioritariamente en mans das multinacionais que venden as sementes, e por tanto, as primeiras interesadas en obter beneficios económicos no menor prazo posible: precísanse estudos independentes e rigorosos, precísanse investimentos públicos antes da toma de decisións. E tamén significa análise e debate caso por caso: é a sociedade, finalmente, quen ten que decidir se procede ou non autorizar tal ou cal cultivo ou alimento en función das súas peculiaridades ambientais, sociais, económicas,... Pero os alimentos transxénicos chegaron a nós sen que puidéramos elixir, sen etiquetado que os identificara como tales: furtouse o dereito á información e á participación. Hoxe están en mans de multinacionais, que, ó seu través, concentran máis poder e máis control sobre as nosas vidas. E este é un risco engadido: non estamos só perante a tecnoloxía xenética, estamos tamén perante a biotecnoloxía das multinacionais, interesadas no seu propio beneficio e alleas ós dereitos individuais e colectivos.

